

ابوالقاسم حمید بن زیاد نینوایی

حُمَید بن زیاد، حُمَید بن زیاد، **فقیه** و **محدث امامی** قرن سوم و چهارم است.

فهرست مندرجات

- ۱ - معرفی
- ۲ - مشایخ روایی
- ۳ - عقیده
- ۴ - شاگردان حدیثی
- ۵ - درگذشت
- ۶ - آثار
- ۷ - فهرست منابع
- ۸ - پانویس
- ۹ - منبع

معرفی

از **تاریخ تولد**، زادگاه، و جزئیات زندگی وی اطلاعی در دست نیست.
کنیه‌اش ابوالقاسم و در اصل **کوفی** بود، مدتی در سورا (نزدیک شهر **جله**) سکنا گزید و سپس به **نینوا** (قریه‌ای در نزدیکی **کربلا**) رفت.
[۱] **احمدین علی نجاشی**، فهرست اسامی مصنفی الشيعة المشتهر ب رجال النجاشی، ج ۱، ص ۱۳۲، **چاپ موسی شبیری زنجانی**، قم ۱۴۰۷.
[۲] **عنايت‌الله قهپانی**، مجمع‌الرجال، ج ۲، ص ۲۴۴، **چاپ ضیاء‌الدین علامه اصفهانی**، اصفهان ۱۳۸۴-۱۳۸۷، **چاپ افست قم**.

مشایخ روایی

به تصریح شرح‌حال‌نویسان، حمید از افراد بسیاری **حدیث** شنید، از جمله **احمدین محمد بن ربیع**، **حسن بن محمد بن سماعة** (متوفی ۲۶۳)، **حسن بن موسی خَشَلَب** (زنده در ۲۶۰)، **غیب‌الله بن احمد نهبکی** (محدث قرن سوم)، **حسن بن محمد کندی**، و **ابراهیم بن سلیمان نهمی**.
[۳] **محمد بن یعقوب کلینی**، **اصول الکافی**، ج ۳، ص ۱۴۶.
[۴] **محمد بن حسن طوسی**، **رجال الطوسی**، ج ۱، ص ۳۹۳، **چاپ جواد قیومی اصفهانی**، قم ۱۴۱۵.
[۵] **سید ابوالقاسم خوبی**، **معجم رجال الحدیث**، ج ۶، ص ۲۸۹.

عقیده

هرچند حمید از بزرگان **فرقه واقفه** / **واقفیه** و از آخرین چهره‌های سرشناس این گروه بوده، ولی مورد **وثوق رجالین امامی** است.
وی را به وسعت علم و کثرت آثار ستوده‌اند.
[۶] **احمدین علی نجاشی**، فهرست اسامی مصنفی الشيعة المشتهر ب رجال النجاشی، ج ۱، ص ۱۳۲، **چاپ موسی شبیری زنجانی**، قم ۱۴۰۷.
[۷] **محمد بن حسن طوسی**، **رجال الطوسی**، ج ۱، ص ۴۲۱، **چاپ جواد قیومی اصفهانی**، قم ۱۴۱۵.
[۸] **ابن‌داود حلی**، **کتاب الرجال**، ج ۱، ص ۲۱۰، **چاپ محمدصادق آل‌بحر العلوم**، نجف ۱۳۹۲/۱۹۷۲، **چاپ افست قم**.

شاگردان حدیثی

وی همچنین راوی بسیاری از کتب و اصول اصحاب امامیه بود و به همین جهت، نام او در سلسله اسناد روایات بسیاری، در کتب معتبر شیعه آمده و محدثان بزرگی از طریق او روایت کرده‌اند، از جمله محمد بن یعقوب کلینی،

[۱۹] محمد بن یعقوب کلینی، اصول الکافی، ج ۲، ص ۱۴.

[۱۰] محمد بن یعقوب کلینی، اصول الکافی، ج ۲، ص ۷۵.

علی بن ابراهیم قمی (زنده در ۳۰۷)، حسین بن علی بزوفری (زنده در ۳۵۲)، عبیدالله بن ابوزید انباری، و حسن بن محمد بن علان. برخی از این افراد، از جمله علی بن حاتم قزوینی در ۳۰۶ و ابوالفضل شیبانی در ۳۱۰، از او اجازه روایت دریافت کرده‌اند.

[۱۱] احمد بن علی نجاشی، فهرست اسماء مصنفی الشيعة المشتهر ب رجال النجاشی، ج ۱، ص ۱۳۲، چاپ موسی شبیری زنجانی، قم ۱۴۰۷.

[۱۲] محمد بن حسن طوسی، رجال الطوسی، ج ۱، ص ۱۱۵، چاپ جواد قیومی اصفهانی، قم ۱۴۱۵.

[۱۳] حرّ عاملی، وسائل الشيعة، ج ۳۰، ص ۱۳۲.

[۱۴] سید ابوالقاسم خویی، معجم رجال الحديث، ج ۶، ص ۲۸۹-۲۹۲.

درگذشت

حمید را از معمرین دانسته و وفات وی را در ۳۱۰ ثبت کرده‌اند.

[۱۵] احمد بن علی نجاشی، فهرست اسماء مصنفی الشيعة المشتهر ب رجال النجاشی، ج ۱، ص ۱۳۲، چاپ موسی شبیری زنجانی، قم ۱۴۰۷.

[۱۶] علامه مجلسی، بحار الانوار، ج ۵۴، ص ۳۶۷.

[۱۷] آقابزرگ طهرانی، الذریعة الی تصانیف الشيعة، ج ۲، ص ۱۴۸.

آثار

حمیدین زیاد آثار متعددی تألیف کرده از آن جمله: الجامع فی انواع الشرايع، الفرائض، الدلائل، فضائل العلم و العلماء، الخمس، ثم من خالفت الحق و أهله، النوادر، تاریخ الرجال، و من روی عن الصادق علیه السلام

[۱۸] آقابزرگ طهرانی، الذریعة الی تصانیف الشيعة، ج ۳، ص ۲۵۳.

[۱۹] آقابزرگ طهرانی، الذریعة الی تصانیف الشيعة، ج ۷، ص ۲۵۵.

[۲۰] آقابزرگ طهرانی، الذریعة الی تصانیف الشيعة، ج ۸، ص ۲۳۶.

[۲۱] آقابزرگ طهرانی، الذریعة الی تصانیف الشيعة، ج ۱۰، ص ۴۳.

[۲۲] آقابزرگ طهرانی، الذریعة الی تصانیف الشيعة، ج ۱۶، ص ۱۴۵.

[۲۳] آقابزرگ طهرانی، الذریعة الی تصانیف الشيعة، ج ۱۶، ص ۲۷۱.

[۲۴] اسماعیل بغدادی، ایضاح المکنون ج ۲-۱ در حاجی خلیفه، ج ۱ ستون ۳۵۶.

[۲۵] اسماعیل بغدادی، ایضاح المکنون ج ۲-۱ در حاجی خلیفه، ج ۲ ستون ۲۹۳-۲۹۵.

[۲۶] اسماعیل بغدادی، ایضاح المکنون ج ۲-۱ در حاجی خلیفه، ج ۲ ستون ۲۹۷.

[۲۷] اسماعیل بغدادی، ایضاح المکنون ج ۲-۱ در حاجی خلیفه، ج ۲ ستون ۳۴۶.

به گفته موحی ابطی

[۲۸] محمد علی موحی ابطی، تهذیب المقال فی تنقیح کتب الرجال للشیخ الجلیل ابی العباس احمد بن علی النجاشی، ج ۵، ص ۱۳۳-۱۳۴، ۱۳۳ یانویس ۱، قم ۱۴۱۷.

دو کتاب اخیر از جمله منابع شیخ طوسی و نجاشی در تألیف آثار رجالی‌شان بوده است.

فهرست منابع

(۱) آقابزرگ طهرانی، الذریعة الی تصانیف الشيعة.

(۲) ابن داود حلّی، کتب الرجال، چاپ محمدصادق آل بحر العلوم، نجف ۱۳۹۲/۱۹۷۲، چاپ افست قم.

(۳) اسماعیل بغدادی، ایضاح المکنون ج ۲-۱ در حاجی خلیفه، چاپ.

(۴) حرّ عاملی، وسائل الشيعة.

(۵) سید ابوالقاسم خویی، معجم رجال الحديث.

(۶) محمد بن حسن طوسی، رجال الطوسی، چاپ جواد قیومی اصفهانی، قم ۱۴۱۵.

(۷) همو، الفهرست، چاپ جواد قیومی اصفهانی، قم ۱۴۱۷.

(۸) عنایة الله قهپانی، مجمع الرجال، چاپ ضیاء الدین علامه اصفهانی، اصفهان ۱۳۸۴-۱۳۸۷، چاپ افست قم.

(۹) محمد بن یعقوب کلینی، اصول الکافی.

(۱۰) علامه مجلسی، بحار الانوار.

(۱۱) محمد علی موحی ابطی، تهذیب المقال فی تنقیح کتب الرجال للشیخ الجلیل ابی العباس احمد بن علی النجاشی، قم ۱۴۱۷.

(۱۲) احمد بن علی نجاشی، فهرست اسماء مصنفی الشيعة المشتهر ب رجال النجاشی، چاپ موسی شبیری زنجانی، قم ۱۴۰۷.

پانویس

۱. [↑ احمدین علی نجاشی، فهرست اسماء مصنفی الشيعة المشتهر ب رجال النجاشی، ج ۱، ص ۱۳۲، چاپ موسی شبیری زنجانی، قم ۱۴۰۷.](#)
۲. [↑ عنایة الله قهپانی، مجمع الرجال، ج ۲، ص ۲۴۴، چاپ ضیاء الدین علامه اصفهانی، اصفهان ۱۳۸۴-۱۳۸۷، چاپ افست قم.](#)
۳. [↑ محمد بن یعقوب کلینی، اصول الکافی، ج ۳، ص ۱۴۶.](#)
۴. [↑ محمد بن حسن طوسی، رجال الطوسی، ج ۱، ص ۳۹۲-۳۹۸، چاپ جواد قیومی اصفهانی، قم ۱۴۱۵.](#)
۵. [↑ سید ابوالقاسم خویی، معجم رجال الحدیث، ج ۶، ص ۲۸۹.](#)
۶. [↑ احمدین علی نجاشی، فهرست اسماء مصنفی الشيعة المشتهر ب رجال النجاشی، ج ۱، ص ۱۳۲، چاپ موسی شبیری زنجانی، قم ۱۴۰۷.](#)
۷. [↑ محمد بن حسن طوسی، رجال الطوسی، ج ۱، ص ۴۲۱، چاپ جواد قیومی اصفهانی، قم ۱۴۱۵.](#)
۸. [↑ ابن داود حلّی، کتاب الرجال، ج ۱، ص ۲۱۰، چاپ محمّد صادق آل بحر العلوم، نجف ۱۳۹۲/۱۹۷۲، چاپ افست قم.](#)
۹. [↑ محمد بن یعقوب کلینی، اصول الکافی، ج ۲، ص ۱۴.](#)
۱۰. [↑ محمد بن یعقوب کلینی، اصول الکافی، ج ۲، ص ۷۵.](#)
۱۱. [↑ احمدین علی نجاشی، فهرست اسماء مصنفی الشيعة المشتهر ب رجال النجاشی، ج ۱، ص ۱۳۲، چاپ موسی شبیری زنجانی، قم ۱۴۰۷.](#)
۱۲. [↑ محمد بن حسن طوسی، رجال الطوسی، ج ۱، ص ۱۱۵، چاپ جواد قیومی اصفهانی، قم ۱۴۱۵.](#)
۱۳. [↑ حرّ عاملی، وسائل الشيعة، ج ۳۰، ص ۱۳۲.](#)
۱۴. [↑ سید ابوالقاسم خویی، معجم رجال الحدیث، ج ۶، ص ۲۸۹-۲۹۲.](#)
۱۵. [↑ احمدین علی نجاشی، فهرست اسماء مصنفی الشيعة المشتهر ب رجال النجاشی، ج ۱، ص ۱۳۲، چاپ موسی شبیری زنجانی، قم ۱۴۰۷.](#)
۱۶. [↑ علامه مجلسی، بحار الانوار، ج ۵۴، ص ۳۶۷.](#)
۱۷. [↑ آقابزرگ طهرانی، الذریعة الی تصانیف الشيعة، ج ۲، ص ۱۴۸.](#)
۱۸. [↑ آقابزرگ طهرانی، الذریعة الی تصانیف الشيعة، ج ۳، ص ۲۵۳.](#)
۱۹. [↑ آقابزرگ طهرانی، الذریعة الی تصانیف الشيعة، ج ۷، ص ۲۵۵.](#)
۲۰. [↑ آقابزرگ طهرانی، الذریعة الی تصانیف الشيعة، ج ۸، ص ۲۳۶.](#)
۲۱. [↑ آقابزرگ طهرانی، الذریعة الی تصانیف الشيعة، ج ۱۰، ص ۴۳.](#)
۲۲. [↑ آقابزرگ طهرانی، الذریعة الی تصانیف الشيعة، ج ۱۶، ص ۱۴۵.](#)
۲۳. [↑ آقابزرگ طهرانی، الذریعة الی تصانیف الشيعة، ج ۱۶، ص ۲۷۱.](#)
۲۴. [↑ اسماعیل بغدادی، ایضاح المکنون ج ۱-۲ در حاجی خلیفه، ج ۱ ستون ۳۵۶.](#)
۲۵. [↑ اسماعیل بغدادی، ایضاح المکنون ج ۱-۲ در حاجی خلیفه، ج ۲ ستون ۲۹۳-۲۹۵.](#)
۲۶. [↑ اسماعیل بغدادی، ایضاح المکنون ج ۱-۲ در حاجی خلیفه، ج ۲ ستون ۲۹۷.](#)
۲۷. [↑ اسماعیل بغدادی، ایضاح المکنون ج ۱-۲ در حاجی خلیفه، ج ۲ ستون ۳۴۶.](#)
۲۸. [↑ محمد علی موحدی ابطحی، تهذیب المقال فی تنقیح کتاب الرجال للشیخ الجلیل ابی العباس احمدین علی النجاشی، ج ۵، ص ۱۳۳ یانویس ۱، قم ۱۴۱۷.](#)

منبع

دانشنامه جهان اسلام، بنیاد دائرة المعارف اسلامی، برگرفته از مقاله «حمید بن زیاد»، شمار ۶۵۷/۸.

رده‌های این صفحه: [راویین حدیث](#) | [رجال](#) | [محدثین شیعه](#)